

ДІЯ АКТІВ ТЛУМАЧЕННЯ НОРМ ПРАВА У ПРОСТОРИ

Розглянуто питання, пов'язані з дією інтерпретаційних актів України у просторі. Досліджено просторову (територіальну) чинність актів тлумачення норм права, що характеризується обсягом простору, у межах якого на відповідних суб'єктів права поширюється формальна обов'язковість інтерпретованих нормативно-правових актів. Задля забезпечення точності викладення інформації пояснено зміст та властивості низки понять, з-поміж яких: «простір», «правовий простір», «територія», «екстериторіальність» тощо. Зауважено, що дія актів тлумачення норм права у просторі відбувається відповідно до територіальних та екстериторіальних принципів права.

Ключові слова: тлумачення норм права, інтерпретаційний акт, дія акта тлумачення, правові норми, норма права у просторі, інтерпретаційна діяльність, суб'єкт інтерпретації, територіальна чинність.

Постановка проблеми. Одним із сутнісних елементів держави є її територія. Це зумовлено тим, що держава не може існувати поза територією як сферою здійснення своїх функцій. Правовий простір інтерпретаційних актів також обмежений. В його основі є територіальні кордони держави. Просторова (територіальна) чинність актів тлумачення норм права характеризується обсягом того фізичного простору, в межах якого на відповідних суб'єктів права поширюється формальна обов'язковість таких актів.

Така чинність залежить насамперед від того, як розуміти поняття цього простору (територія держави). Нині в Україні законодавча інтерпретація зазначеного поняття значною мірою легалізована, офіційно зафіксована у Законі України «Про державний кордон» від 17 листопада 1991 р. У ст. 1 цього Закону передбачено, що державним кордоном України є лінія і вертикальна поверхня, що проходить по цій лінії, які визначають межі території України – суші, вод, надр, повітряного простору. У цьому законі визначено, які води належать до територіального моря України та до її внутрішніх вод (ст. 5, 6).

Стан дослідження. Загальну характеристику дії актів тлумачення норм права у просторі досліджували українські та іноземні науковці, такі як: С. С. Алексєєв, М. Боголепов, М. М. Вопленко, Ю. Л. Власов, О. М. Головка, М. С. Кельман, Н. І. Мотузова, О. Г. Мурашин, І. Ю. Настасяк, О. І. Осауленко, І. М. Погрібний, М. П. Рабінович, О. Ф. Скакун, Л. В. Соцуро, Ю. М. Тодика, М. В. Цвік.

Мета статті – проаналізувати просторову чинність актів тлумачення норм права, що характеризується обсягом того фізичного простору, у межах якого на відповідних суб'єктів права поширюється формальна обов'язковість таких актів.

Виклад основних положень. Загальна властивість простору, що виявляється на всіх структурних рівнях, є тривимірність, яка характеризує протяжність і структурність об'єкта, співіснування та взаємодію його елементів у різних системах.

Однак на доктринально-науковому рівні це важливе питання або взагалі не розглядають у вітчизняній та зарубіжній літературі, або лише опосередковано. Легковажне ставлення до цієї теми демонструє, наприклад, видатний болгарський учений-юрист Б. Спасов. Він зазначає: «Питання дії указів про тлумачення в просторі не викликає яких-небудь проблем» [1, с. 230]. А ось О. Черданцев у праці 1979 р. про дію інтерпретаційних актів у просторі навіть не згадував, натомість вже 2003 р. наголошує на ньому. Він, зокрема, зауважує: «Дія інтерпретаційних актів у просторі відповідає дії в просторі актів, що підлягають тлумаченню. У разі застосування іноземного закону він розуміється згідно з офіційним тлумаченням відповідної держави. Інтерпретаційний акт фактично супроводжує інтерпретований ним закон при перетині ним кордону» [2, с. 304]. Насправді ж у теоретичному і практичному сенсі все набагато складніше, ніж вважають зазначені автори. Не зовсім зрозумілим є, наприклад, саме визначення поняття «простір». У відомому словнику С. Ожегова слово «простір» має три значення: 1) об'єктивна реальність, форма існування матерії, що характеризується протяжністю та обсягом; 2) проміжок між чим-небудь, місце, де що-небудь вміщається; 3) поверхня, земельна площа [3, с. 540].

В енциклопедіях та енциклопедичних словниках простір розглядають як загальну форму існування матеріальних об'єктів і процесів, що характеризують їх структурність, протяжність, об'єктивність, єдність перервності і неперервності. У філософії простір досліджують, як правило, у зв'язку з тимчасовими параметрами системи. Відтак аналіз відповідних філософських праць дає нам змогу виокремити загальні та специфічні (локальні) властивості простору.

Отож, охарактеризуємо загальні властивості простору. Насамперед, це, звісно, протяжність, яка б означала розташування й існування різних елементів, можливість додавання до кожного елемента інших елементів або зменшення їх кількості. Протяжною можна вважати будь-яку систему, у якій можлива зміна характеру зв'язків і взаємодій, складових її елементів, їх кількості, взаємного розташування і якісних особливостей. Це означає, що протяжність пов'язана зі структурністю

систем, що мають атрибутивний характер. Водночас простору властива відносна безперервність, що виявляється в окремому існуванні об'єктів і систем, які мають певні розміри та межі, в існуванні різноманіття структурних рівнів з різними просторовими відносинами.

Загальною властивістю простору, що виявляється на всіх структурних рівнях, є тривимірність, яка характеризує протяжність і структурність об'єкта, співіснування та взаємодію його елементів у різних системах. З протяжністю простору пов'язані його метричні властивості, особливості зв'язку просторових елементів, порядок та кількість цих зв'язків.

До специфічних властивостей простору різноманітних систем відносять симетрію і асиметрію, конкретні форми і розміри, місце розташування, відстань між об'єктами, межі, що відокремлюють різні системи. Усі ці властивості залежать від структури і зовнішніх зв'язків об'єктів, швидкості їх руху, характеру взаємодії із зовнішнім середовищем. Простір кожної матеріальної системи принципово, але не безперервно, переходить у простір іншої системи, яка може відрізнятись за локальними та іншими властивостями. Відтак відбувається зв'язок усього реального простору, його невичерпність у кількісних і якісних масштабах.

У вітчизняній юридичній літературі цей аспект проблеми розглядають, як правило, щодо дії тільки нормативно-правових актів [4] чи галузевих норм у просторі.

Відомий французький учений-юрист Ж. Карбоньє із поняттям «соціальний простір» вирізняє поняття «правовий простір», вважаючи останнє психологічною конструкцією, у якій люди важливіші, ніж визначені території. Зокрема він пише: «Ми стверджуємо про правовий простір в тому ж сенсі, як кажуть про соціальний простір. Обидва ці поняття не повинні розумітись в прямому, матеріальному сенсі, бути, так би мовити, «прикріплені до ґрунту» [5, с. 177]. Звичайно, природною основою правового простору є територія, тобто певна, обмежена частина землі, на якій відбуваються відповідні події. Ідея юридичного плюралізму в її застосуванні до відмінностей негеографічного порядку (наприклад, класові відмінності, вікові відмінності тощо) припускає, що в одному й тому ж місці може існувати кілька правових просторів. Це означає, що жодна з наявних систем не має своєї території. «Правовий простір – це психологічна конструкція, – пише автор. – Він окреслений мережею правовідносин. Для того щоб склався правовий простір, люди важливіші, ніж територія, але, зрозуміло, не ізольовані індивіди, а люди, які пов'язані між собою й утворюють певні групи» [5, с. 177]. Зазначені положення вимагають, на наш погляд, деяких

уточнень. По-перше, територія не обмежується тільки частиною землі. По-друге, важко погодитися з тим, що жодна з наявних систем не має власної території. Як ми вже зазначали, більшість філософів визнає, що простір є абсолютним атрибутом будь-якої системи, володіє об'єктивністю і певною незалежністю від свідомості людини. Міркування Ж. Карбоньє можна пояснити хіба тим, що сучасна наука ще не сформулювала просторово-часових відносин для біологічних та соціальних систем, хоча окремі випадки таки вивчено. Безумовно, ідея про існування правового (економічного, політичного, соціального, національного, культурного, морального, психологічного тощо) простору є плідною та вимагає її розробки не тільки в межах правовідносин, взаємодії соціальних груп, але й набагато ширше.

На нашу думку, правовий простір – це все-таки певна територіальна межа, у якій існує і функціонує правова система (її елементи, частини, сторони тощо), здійснює свою юрисдикцію держава, окремі органи державної влади та місцевого самоврядування, суб'єкти господарювання та інші недержавні організації.

Ми вважаємо, що загальним принципом (юрисдикційною презумпцією) для правових актів, а також актів тлумачення норм права, потрібно визнавати їхню дію в конкретних територіально-просторових межах. Це положення застосовують до нормативно-правових актів, воно закріплене в українському законодавстві та в міжнародних актах.

Територіальний принцип дії нормативних правових актів та актів тлумачення норм права впливає також зі ст. 2 Конституції України, згідно з якою суверенітет України поширюється на всю її територію, а територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою. Відповідно до ст. 13 Конституції України, земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу [6].

Під територією вітчизняні вчені розуміють різні простори земної кулі з її сухопутною і водною поверхнею, надрами і повітряним простором, а також космічний простір і небесні тіла, що в ньому знаходяться. За основними типами правового режиму всю територію поділяють на три класи: 1) державна територія; 2) території з міжнародним режимом; 3) території зі змішаним режимом [7, с. 18]. Державна територія – це така територія, яка перебуває під суверенітетом конкретної держави, що здійснює в її межах свого верховенства. Належність і верховенство є основними ознаками державної території. Території з міжнародним режимом – це простір за межами державної території,

що не належить жодній державі окремо, а перебуває в загальному користуванні відповідно до міжнародних норм, принципів права та договорів (відкрите море, повітряний простір над ним і глибоководне морське дно за межами континентального шельфу). Територія зі змішаним режимом – це континентальний шельф і виняткова економічна зона. Ці простори не перебувають під суверенітетом конкретних держав і не входять до складу державних територій, але кожна прибережна держава має суверенні права на розвідку і видобування природних ресурсів прилеглої до нього континентального шельфу та виключної економічної морської зони. Обсяг прав і обов'язків щодо цих територій визначають міжнародні норми і договори, зокрема Конвенція про континентальний шельф 1958 р. і Конвенція ООН з морського права 1982 р. У межах своїх повноважень кожна держава видає закони, регулюючи згадані види діяльності (наприклад, в Україні 4 листопада 1991 р. було прийнято Закон України «Про державний кордон» з подальшими змінами і доповненнями).

Загалом державний кордон України, якщо іншого не передбачено міжнародними договорами України, встановлюється:

- на суші – по характерних точках і лініях рельєфу або ясно видимих орієнтирах;

- на морі – по зовнішній межі територіального моря України;

- на судноплавних річках – по середині головного фарватеру або тальвегу річки; на несудноплавних річках (ручаях) – по їх середині головного рукава річки; на озерах та інших водоймах – по прямій лінії, що з'єднує виходи державного кордону до берегів озера або іншої водойми. Державний кордон України, що проходить по річці (ручаю), озеру чи іншій водоймі, не переміщується як при зміні обрису їх берегів або рівня води, так і при відхиленні русла річки (ручаю) у той чи інший бік;

- на водосховищах гідровузлів та інших штучних водоймах – відповідно до лінії державного кордону України, яка проходила на місцевості до їх замовлення;

- на залізничних і автодорожних мостах, греблях та інших спорудах, що проходять через прикордонні ділянки судноплавних річок (ручаїв), – по середині цих споруд або по їх технологічній осі, незалежно від проходження державного кордону України на воді [8, с. 16–17].

До території держави, на яку поширюється чинність її нормативно-юридичних актів та актів тлумачення, зазвичай відносять й територію її закордонних посольств, консульств, представництв, місій, територію її літаків, які знаходяться за межами держави, територію

її торговельних кораблів у відкритому морі (в океані), а також військових кораблів, що перебувають за кордоном.

До території держави прирівнюють морські та річкові судна (військові та торговельні), що законно несуть прапор своєї держави, які перебувають у відкритому морі і, за деякими винятками, в іноземних портах. До території держави прирівнюють і повітряні та космічні апарати, що несуть розпізнавальний знак своєї держави, а також деякі інші об'єкти (трубопроводи та інші споруди), які належать державі і розташовані в межах так званої міжнародної території [9, с. 158].

На основі норм і принципів міжнародного права, різноманітних міжнародних угод територією України вважають також військово-морські кораблі, що знаходяться під її прапором або розпізнавальним знаком у територіальних водах або порту іноземної держави, або у відкритому морі; морські та річкові судна торговельного та іншого призначення, що знаходяться у відкритому морі під прапором України; повітряні кораблі з розпізнавальними знаками України; об'єкти (супутники, кораблі, станції тощо, запущені в космічному просторі) тощо.

У межах нашої статті варто зауважити, що під час встановлення та реалізації правових режимів кордону велику роль виконують саме акти тлумачення норм права, які дають змогу усунути окремі неточності, суперечності, колізії та інші недоліки між сторонами. Цей аспект проблеми є насамперед предметом науки міжнародного права, не безпосередньою метою статті. Утім, зауважимо, що акти тлумачення норм права у вітчизняній літературі поділяють на акти, що діють на території всієї держави, і роз'яснення, що мають локальну сферу застосування. Цей підхід вважаємо занадто абстрактним. У цьому випадку не враховано дії українського законодавства і відповідних актів тлумачення норм права на території зарубіжних країн, а також того, що загальновизнані принципи і норми міжнародного права та міжнародні договори відповідно до ч. 2 ст. 9 Конституції України є частиною національного законодавства України, тобто вони є складовими правової системи нашої держави.

Тлумачення міжнародного договору має здійснюватися відповідно до Віденської конвенції про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. (розділ 3; ст. 31–33). Згідно з п. «б» ч. 3 ст. 3 Конвенції під час тлумачення міжнародного договору разом з його контекстом має враховуватися практика застосування договору, яка встановлюється угодою учасників щодо акта його тлумачення. Україна, як учасник Конвенції про захист прав та основних свобод людини, визнає юрисдикцію Європейського суду з прав людини обов'язковою з питань тлумачення і застосування Конвенції та протоколів у випадках передбачуваного порушення Україною положень цих договірних актів,

коли це порушення відбулося після набуття ними чинності (ст. 1 Закону України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР «Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції») [10]. Тому застосування судами цієї Конвенції має здійснюватися з огляду на практику Європейського суду з прав людини, щоб уникнути будь-якого порушення Конвенції в захисті прав людини та основних її свобод.

У цьому сенсі певний інтерес становить питання про просторову сферу дії актів тлумачення Суду Європейського Співтовариства, – коли будь-який з національних судів звертається до нього (Суду ЄС) з проханням розглянути юридичну справу в преюдиційному порядку. Тобто у цьому разі немає сторін юридичного спору, процесуальні дії проводяться не задля розгляду спору сторонами; Суд ЄС бачить своє завдання в наданні допомоги національному суду. Отже, сторони спору в національному суді не можуть взяти на себе ініціативу і національний суд починає процедуру, передаючи питання на розгляд Суду ЄС, і рішення останнього повертається національному суду, де потім процес триває автоматично. Те, що відбувається в Суді ЄС – тільки фрагмент слухання в національному суді. Сторони юридичної суперечки в національному суді не можуть звертатися з проханням про перегляд судового рішення або про його тлумачення. Однак це має право зробити національний суд, він може прийняти рішення про повторну передачу питання на розгляд для ухвалення рішення з уваги на новий аспект або звернутися з проханням роз'яснити початкове рішення.

Із цього приводу слушною є думка російського вченого В. Карташова, який вважає, що межі дії інтерпретаційних актів у просторі зумовлені, по-перше, територіальною дією нормативно-правових актів; по-друге, місцем і роллю суб'єктів інтерпретаційної діяльності в ієрархії визначених органів; по-третє, компетенцією відповідних суб'єктів інтерпретаційної діяльності [11, с. 414].

Загалом дія акта тлумачення норм права у просторі відбувається відповідно до територіальних та екстериторіальних принципів права.

Територіальна дія інтерпретаційного акта окреслена територією держави (Україна) або окремого регіону (Автономної Республіки Крим), або адміністративно-територіальної одиниці (обласного, районного, міського масштабу), тобто тією територією, на яку поширюються владні повноваження органу, що його видав (підприємства, установи тощо) [12, с. 378].

В енциклопедичному словнику екстериторіальність означає (франц. *exterritorialite*, від латин. *ex* – поза і *territoralis* – той, що стосується території) – вилучення, звільнення певних територій дер-

жави від дії її законів та поширення замість цього на зазначені території законів інших держав. Наприклад, дипломатичне представництво, консульські приміщення та архіви консульства іноземної держави, військові частини (військово-морські бази), літаки та кораблі, що перебувають на території іноземної держави за спеціальним дозволом.

Зауважимо, що нині в умовах світової глобалізації економічних процесів стрімкого розвитку набувають взаємовідносини між державами та їх громадянами в різноманітних сферах життя, еміграції та імміграції, правове регулювання яких не може підпорядковуватися одній правовій системі. Це стосується правовідносин з іноземним елементом, тобто таких, суб'єктом яких є іноземна фізична або юридична особа; або об'єктом яких є річ, яка перебуває за кордоном; або у разі, коли юридичні факти, з якими пов'язані виникнення, зміна чи припинення правовідносин, відбуваються закордоном. Такі правовідносини не можуть бути локалізовані в межах системи законодавства однієї держави. Будь-яка держава в такому разі має проблему вибору: або застосувати власне законодавство, або дозволити врегулювати відповідні відносини згідно із законодавством іншої зацікавленої в такому врегулюванні держави. Вибір, зазначимо, держава здійснює лише добровільно. Водночас сьогодні жодна держава не може відмовитися застосовувати іноземні правові акти, оскільки відмова в застосуванні у відповідних випадках іноземних законів може викликати відповідні заходи з боку інших держав. Окрім того, у деяких випадках для держави доцільніше застосовувати іноземне законодавство, ніж національне [13, с. 66].

Тобто екстериторіальність означає, що на території держави визначається і застосовується законодавство іншої держави. Однак застосування іноземного законодавства, а отже, і визнання принципу екстериторіальності, є винятком, що можливий лише в міжнародних та міждержавних відносинах. Екстериторіальність ґрунтується на добровільності та взаємності держав.

Заразом потрібно зазначити, що наявність у певних відносинах іноземного елементу не призводить до автоматичного застосування іноземного законодавства. Дозвіл на застосування іноземного права дає саме національний законодавець, тому формально-юридичною підставою визнання і застосування права іноземної держави на своїй території є відповідні положення закону або відповідні міжнародно-правові договори. Імовірні випадки, коли держава може використовувати іноземне законодавство і в односторонньому порядку, сподіваючись, що у разі виникнення аналогічних відносин на території іноземної держави правове регулювання відбуватиметься відповідно до її законодавства [14, с. 66].

Найчіткіше територіального принципу дотримано в таких галузях, як конституційне, адміністративне, кримінальне, процесуальне право, а дія екстериторіального принципу простежується в цивільному, торговельному, сімейному праві. Отже, держава дозволяє собі відходити від принципу територіальної дії акта тлумачення здебільшого у приватноправових відносинах. Підставою для такого вибору може бути безпека держави, основи встановленого в ній правопорядку тощо. Відтак у ст. 12 Закону України «Про міжнародне приватне право» вказано, що норма права іноземної держави не застосовується, якщо це може призвести до наслідків, явно несумісних з основним правопорядком (публічним порядком) України.

Висновки. Отож, аналіз зазначених теоретичних джерел і матеріалів інтерпретаційної та інших різновидів юридичної практики засвідчує, що було б доцільно в самих актах тлумачення вказувати просторові сфери їх дії. Це додало б зрозумілості та чіткості правовому регулюванню поведінки людей, їх колективів та організацій, забезпечення різноманітних прав та інтересів суб'єктів, зміцнення законності та правопорядку в суспільстві. Просторові межі дії інтерпретаційних актів визначаються відповідними межами правової норми, що тлумачиться. Як носії прецеденту тлумачення, інтерпретаційні акти можуть бути використані і за межами їх безпосередньої територіальної сфери дії. Крім того, якщо виникає потреба звернутися до законодавства іноземної держави, то воно повинно застосовуватися відповідно до того тлумачення, яке існує в державі, що безпосередньо прийняла нормативно-правовий акт.

1. Спасов Б. П. Закон и его толкование / Б. П. Спасов; пер. с болг. В. М. Сафонов; отв. ред. Е. И. Калюшин. – М.: Юрид. лит., 1986. – 248 с.

2. Черданцев А. Ф. Толкование права / А. Ф. Черданцев // Общая теория государства и права: акад. курс: в 2 т. / В. В. Борисов, Н. Л. Гранат, Ю. И. Гревцов и др.; под ред. М. Н. Марченко. – М.: Зерцало, 1998. – Т. 2: Теория права. – 458 с.

3. Теплюк М. О. Введення закону України в дію: проблема правового регулювання / М. О. Теплюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ppip/2010_9/Tepluk.pdf.

4. Бабурин С. Н. Территория государства: правовые и геополитические проблемы / С. Н. Бабурин. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 276 с.

5. Карбонье Ж. Юридическая социология / Ж. Карбонье; пер. с фр. и вступ. ст. В. А. Туманова. – М.: Прогресс, 1980. – 352 с.

6. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.

7. Бабурин С. Н. Территория государства: правовые и геополитические проблемы / С. Н. Бабурин. – М.: Изд-во МГУ, 1997. – 276 с.

8. Конституція України. Науково-практичний коментар / редкол.: В. Я. Тацій (голова редкол.), О. В. Петришин (відп. секретар), Ю. Г. Барабаш та ін.; Нац. акад. прав. наук України. – 2-ге вид., переробл. і допов. – Х.: Право, 2011. – 1128 с.

9. Марчук В. М. Теорія держави і права: навч. посібник / В. М. Марчук, О. В. Корольков. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 416 с.

10. Про ратифікацію Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції: Закон України від 17 липня 1997 р. № 475/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.730.0>.

11. Карташов В. Н. Теория правовой системы общества: учеб. пособие: в 2 т. / В. Н. Карташов; Яросл. гос. ун-т. – Ярославль: ЯрГУ, 2005. – Т. 1. – 548 с.

12. Скакун О. Ф. Теорія держави і права: підручник / О. Ф. Скакун. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2009. – 520 с.

13. Правове письмо: навч. посібник / В. А. Ватрас, Д. А. Монастирський, В. Г. Рогожа та ін.; за ред. Р. О. Стефанчука. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 148 с.

14. Рассолов М. М. Актуальные проблемы теории государства и права: учеб. пособие для студ. вуз., обучающихся по спец. «Юриспруденция» / М. М. Рассолов, В. П. Малахов, А. А. Иванов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Юнити-Дана; Закон и право, 2011. – 448 с.

Лепиш Н. Я. Действие актов толкования норм права в пространстве

Рассматриваются вопросы, связанные с действием интерпретационных актов Украины в пространстве. Исследуется пространственное (территориальное) действие актов толкования норм права, которое характеризуется объемом пространства, в рамках которого на соответствующих субъектах права распространяется формальная обязательность интерпретируемых нормативно-правовых актов. Для обеспечения точности изложения информации объяснено содержание и свойства ряда понятий, среди которых: «пространство», «правовое пространство», «территория», «экстерриториальность» и другие. Замечено, что действие актов толкования норм права в пространстве происходит в соответствии с территориальными и экстерриториальными принципами права.

Ключевые слова: толкование норм права, интерпретационный акт, действие акта толкования, правовые нормы, норма права в пространстве, интерпретационная деятельность, субъект интерпретации, территориальная сила.

Lepish N. Ya. Operation of acts of interpretation of rules of law in space

The article deals with the operation of interpretative acts of Ukraine in space. The territorial validity of acts of interpretation of rules of law that is characterized by the extent of space within which formal obligation of interpretable regulations apply to appropriate subjects is investigated. In order to ensure the accuracy of the presentation of the information, the content and features of a number of concepts, among them: «space», «legal space», «territory», «extraterritoriality» are

explained. The operation of acts of interpretation of rules of law in space takes place in accordance with the territorial and extraterritorial principles of law. One of the essential elements of the state is its territory. This is because the state cannot exist outside the territory as the field of the exercise of its functions. Legal space of interpretative acts is also limited. Its basis consists of the territorial boundaries of the state. This validity depends on understanding the concept of this space (the territory of the state). In Ukraine, the legislative interpretation of the above-mentioned concept is legalized to a great extent. It is officially registered in the Law of Ukraine «On the State Border of Ukraine» (November 17, 1991). According to Article 1 of this Law, the state border of Ukraine is a line and a vertical surface that stretches along this line, which define the boundary of the territory of Ukraine over the land, water, subsoil, air space. The Law determines the waters belong to the territorial sea of Ukraine and its internal waters (Art. 5, 6).

The total feature of space, which is revealed at all structural levels, is three-dimension that characterizes the length and the structure of the object, the coexistence and the interaction of its elements in different systems.

In encyclopedias and encyclopedic dictionaries, space is considered as the general form of the existence of material objects and processes that characterize their structure, length, objectivity, unity, interruption and continuity. In Philosophy, space is usually examined in connection with temporary parameters of the system.

Key words: *interpretation of rules of law, interpretative act, operation of act of interpretation, legal norms, rule of law in space, interpretative activity, subject of interpretation, territorial validity.*

Стаття надійшла 17 березня 2016 р.

УДК 340.114.5

**М. В. Ляхович,
Я. П. Павлович-Сенета**

ПРАВОВИЙ НІГІЛІЗМ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ, ФОРМИ ПРОЯВУ ТА ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Розкрито зміст поняття та здійснено аналіз правового нігілізму як одного із розповсюджених видів деформації соціальної правосвідомості, досліджено структуру та найбільш типові форми вияву цього феномену. Вивчено соціальну небезпечність правового нігілізму на сучасному етапі розвитку української держави, що зумовлює надзвичайно тяжкі кризові стани у державі, такі, як підвищення рівня злочинності, економічні стагнації, корупція, охлократія, сепаратизм. Запропоновано шляхи подолання цього явища.

Ключові слова: *право, нігілізм, правовий нігілізм, соціальний нігілізм, правосвідомість, деформація, організована злочинність, хабарництво.*